

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

תוכן עניינים

- א. כל ימי עני רעים והאיכא שבתות וימים טובים ... שינוי וסת תחלת חולי מעיים
1.....
- ב. הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר והקורא פסוק בבית משתאות
בלא זמנו מביא רעה לעולם ... עשאוני בניך ככנור שמנגנין בו לצים.....2
- ג. והלוחש על המכה וכו' ... וברוקק בה לפי שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה
3.....
- ד. ולוחשין לחישת נחשים ועקרבים בשבת
5.....
- ה. ומעבירין כלי על גב העין בשבת ... בכלי הניטל אבל בכלי שאינו ניטל אסור
7.....
- ו. שדים ... אף בחול ... לא אמרה אלא משום סכנה
7.....
- ז. סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול
9.....
- ח. דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית יהודה בלבד
10.....

דף קא.

א. כל ימי עני רעים והאיכא שבתות וימים טובים ... שינוי וסת תחלת חולי מעיים

מצוה לטעום¹ מהתבשילים של שבת בערב שבת, כדי לראות אם הם מתוקנים לאכילה, כדי שיהיו נאכלים בשבת לעונג². וסמך לדבר, טועמיה

¹ כן הוא באו"ז, ובדרכי משה, ובב"ה, ובמגן אברהם, ושאר אחרונים. והיינו, כדי לתקן מאכלו כהוגן. ובמשנה ברורה (רמב סס"ק ב') הביא מספר לחם שלמה, שהטעימה בערב שבת מכל מין בודאי היא מצוה, ורמז לזה טועמיה חיים זכו.

² הכתב סופר כתב להקשות, מה ענין אכילתו של שמאי בימי חול לשבת, וכי אם לא היה אוכל את הפרה הראשונה בחול, לא היה אוכל את הפרה השמנה בשבת. ואם כן מדוע נחשבת גם אכילתו בחול לאכילה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

חיים זכו. וכל הטועם תבשילו בער"ש, מאריכין לו ימיו ושנותיו. ונכון לטעום מכל מין ומין. וירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלתו.

ב. הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר והקורא פסוק בבית משתאות בלא זמנו מביא רעה לעולם ... עשאוני בניך ככנור שמנגנין בו לצים

כתב³ בליקוטי מהרי"ל שלא כדין הוא שמשוררין במשתה אודך כי עניתני וכה"ג לשמחת מריעות כי אז התורה חוגרת שק ואומרת עשאוני בניך כמין זמר, ואף בשמיעת הקלטה של שירי פסוקים שייך איסור זה אף שאינו שר בעצמו⁴.

אך בבהכ"נ לרגלים מצוה לזמר ובשבת אין לזמר אלא אותן שירים שנתקנו על הסעודה אבל פיוטים אחרים אסור.

ובאיזה⁵ סעודות נוהגים לשורר קדיש דהיינו יתגדל וזהו ודאי חטא גדול דלא התירו אלא זכרון חסדי ד' וכ"ש במה שלוקחין על הסעודה ליצ"ן אחד ועושה שחוק בפסוקים או בתיבות קדושות וזהו עון פלילי.

לכבוד שבת, די לנו שנאמר ששמר בהמה שמנה לכבוד שבת. ומיישב על פי מה שאמרו חז"ל על הפסוק כל ימי עני רעים, שגם שבתות וימים טובים הם רעים לו, מפני שבימות החול אין לו לאכול ובשבת כשהוא אוכל מאכלים טובים הוא נחלה במעיו, כי שינוי וסת תחלת חולי מעיים. ובודאי שמאי בדרך כלל לא היה אוכל בשר בימי החול, אבל כאשר היתה לו בהמה שמנה לכבוד שבת, חש שמא מתוך שאינו רגיל בבשר יבוא לידי חולי מעיים, ויבטל ממנו עונג שבת, ולכן אכל את הבהמה הרזה ביום חול, כדי שיהיה מורגל באכילת בשר, ועל ידי זה התענג כשאכל את הבהמה בשבת, ולכן גם אכילתו ביום חול היתה לצורך תענוג שבת ממש.

³ מ"ב תקס יג מהמג"א

⁴ שו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קכה), ובלהורות נתן (ח"ד סי' מו) ביאר הטעם שזולזל הוא לפסוקים שמשמיע מהם זמירות ליהנות בנ"א, ובחוט שני (שם) כתב שאף אם שומע פסוקים מאחרים המזמרים בפה אסור, ובאגרות משה (יו"ד ח"ב סי' קמב) נסתפק בשמיעת הקלטה של פסוקים שאפשר שכוון שאין האדם עצמו מזמר מותר, אך כתב שבעל נפש יחמיר ע"ע, ועוד יותר החמיר שם אף להשמיע במכשיר הקלטה ולשמוע ממנו פסוקים וה"ה ברכות ותורה שבע"פ אף בלי שירה אם כוונתו לתענוג בעלמא, אבל אם כוונתו להיזכר במה שנאמר בעבר וכ"ש כשנעשה כדי שיהא נקל לחזור אחר מה שלמד מותר.

⁵ שם יד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

יש אומרים⁶ שהאיסור לשורר פסוקים הוא דוקא דרך שחוק והיתול, אבל אם אומרם דרך שבח והודאה ובטעמי המקרא מותר
יש מתירים⁷ לשמוע שיר של פסוקים אם הוא להפיג את העצבות.

ג. והלוחש על המכה וכו' ... וברוקק בה לפי שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה

הלוחש על המכה⁸ או על החולה ורוקק⁹, ואחר כך קורא פסוק מן התורה התורה וכן מנביאים או כתובים¹⁰ אפילו בלשון לע"ז ואין לו חלק לעולם הבא, מפני שנראה כרוקק על פסוקי התורה¹¹, וי"א שרק בפסוק שיש בו שם אין לו חלק לעולם הבא¹².

אולם גם אם אינו רוקק איסורא מיהו איכא ללחוש פסוקי התורה¹³ על המכה לרפואה אפילו אין בו שם, מפני שעושה דברי תורה רפואת הגוף, והקדוש ברוך הוא לא נתנה אלא לרפואת הנפש.

וכן הקורא על התינוק¹⁴ שנפגע והמניח ספר תורה או תפילין על הקטן בשביל שיישן לא די להם שהם בכלל מנחשים וחוברים, אלא שהן בכלל

⁶ שמן המשחה (הל' תעניות סי' סה), הובא בשדי חמד (ח"ה מערכת הוי"ו אות יב). ובארחות רבינו (ח"ג עמ' קלד) כתב בשם הגר"י קניבסקי שמוותר לשיר פסוקים לעורר ליר"ש ולעבודת ה', והביא ראיה לזה מהגמ' ביומא (יט ע"ב) שהיו משוררים לפני הכה"ג בליל יוה"כ פסוק אם ד' לא יבנה בית וכו', וכ"כ בארחות רבינו בהוספות לח"א עמ' ל"ג, וכ"כ בחוט שני (שם) ובאשרי האיש (או"ח ח"ג פס"ח בהע' כד) בשם הגריש"א.

⁷ שו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קכה).

⁸ שו"ע ונו"כ יו"ד קעט ח

⁹ ברש"י דדוקא לוחש אחר הרקיקה אסור אבל בטור כתוב ומזכיר שם שמים ורוקק משמע שהאיסור אפי' ברוקק אח"כ. מ"ז שם ו

¹⁰ חמרא וחי סנהדרין קא

¹¹ כך נראה לשון המחבר, וכן מדוייק בלבוש

¹² כך נראה מהרמ"א שם הטעם דכיון דמזכיר שם שמים על הרקיקה הוי בזיון ח"ו, מ"ז שם ה, ובש"ך שם י כתב שאף דעת המחבר והלבוש כן וז"ל לפי שאין מזכירין ש"ש על הרקיקה, ש"ס, משמע בקורא פסוק בלא שם אף ברקיקה ליכא אלא איסורא וכן משמע בטור בשם ר"י וב"י וכן משמע מדברי הרב והמחבר קיצר במובן דלא כהעט"ז שכתב שנראה כרוקק על פסוקי תורה כו' ומיהו י"ל דעל פסוקי תורה שיש בהן שמות קאמר וכן משמע מסוף דבריו ע"ש.

¹³ וכן הוא ברש"י דדוקא לוחש אחר הרקיקה אסור אבל בטור כתוב ומזכיר שם שמים ורוקק משמע שהאיסור אפי' ברוקק אח"כ. מ"ז ז

¹⁴ רמב"ם שם הי"ב חכמת אדם כלל פט סעי' ט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

הכופרים בתורה שהן עושין דברי תורה רפואת גוף ואינן אלא רפואת נפשות שנאמר (משלי ג פסוק כב) " וַיְהִי תַיִם לְנַפְשֶׁךָ. וַיֵּא שַׁיְנו נַחֲשָׁב כּוֹפֵר אֵא"כ יוֹרֵק אַחַר שְׁקוּרָא הַפְּסוּקָא 15 אַבְל בְּלֵא"ה אֵינּוּ אֵלֵא אִיסוּר.

במקום סכנת נפשות הכל מותר ואפילו ברוקק¹⁶.

ויש אומרים דהיינו דוקא כשקורא הפסוק בלשון הקודש כמו שניתן מסיני, אבל אם אומרו בלשון לע"ז מותר אפילו אין בו סכנה¹⁷, אך ברוקק יש לזיזתו בכל לשון בפרט אם מזכירין את השם, שאז אין לו חלק לעולם הבא אם רקק ואמרו במקום שאין בו סכנה.

ואם מברך או מתפלל על החולה מותר להזכיר פסוקים לצורך ברכה או תפילה או זכות על החולה אם אינו עושה כן משום שסומך על הכח הסגולי שבתפילה¹⁸.

ואם מברך או מתפלל על החולה מותר להזכיר פסוקים לצורך ברכה או תפילה או זכות על החולה אם אינו עושה כן משום שסומך על הכח הסגולי שבתפילה¹⁹.

וי"א²⁰ שלפיכך אין לומר פסוקים בשם החולה ממזמור קיט בתהילים אלא אם כן הוא חולה שיש בו סכנה.

מותר לאדם²¹ לומר דברי תורה או מזמורי תהילים²² לעורר נפשו לטובה כדי שיגן עליו אותו הזכות לשומרו וינצל מצרות ומנוקים.

¹⁵ "לפי שאין מזכירין שם שמים על הרקיקה והוא בזיון שמים"

¹⁶ ב"י ושו"ע ושם

¹⁷ הבי"ח אוסר גם לשון לע"ז כמו לשון הקודש וחולק עליו הש"ך וכתב השם בל' הקדש הוא שם אבל בלשון חול אינו שם כלל והגע עצמך דהא מותר למחות שם שנכתב בלשון חול כגון גאט בלשון אשכנז או בונ' בלשון פולין ורוסי"א וכיוצא בזה (עיין תשובת חות יאיר סימן ק"ו) [קמ] דמכל מקום אם כתבו בכתב אשורית אפשר יש בו איסור למחקו) ומה שלא הביאו הפוסקי' הך דרש"י כהאי גונא מצינו טובא הלכך אני אומר ודאי לכתחלה יש לזיזתו בכל מה דאפשר וכמ"ש גם הרב אבל היכא דלא אפשר לא אפשר. ש"ך שם יא, ועי' בחכמת אדם כלל ס"ד סעי' ז' שמתמה על הש"ך במ"ש דבלשון לע"ז אינו שם כלל ומותר למחקו שהוא תמוה שהרי המקלל השם בכל לשון חייב וכמ"ש בחו"מ סי' פ"ז עיין שם

¹⁸ קונטרס תמים תהיה להר' יעקב משה הלל שליט"א הוצאת אהבת שלום שנת התשס"ה

¹⁹ קונטרס תמים תהיה

²⁰ כרם שלמה שם ס"ק כו

²¹ רמב"ם שם חינוך שם ושו"ע שם סעי' י

²² וז"ל שם "ואולי בני תקשה עלי בהא דגרסינן בשבועות בפרק ידיעות הטומאה (טו ע"ב) שיר של פגעים בכנורות ובנבלים, ואומר יושב בסתר עליון עד כי אתה ה' מחסי (תהלים צ"א), ואומר ה' מה רבו צרי עד לה' הישועה (שם ג'), ופירוש פגעים, כלומר שאמירת אלו המזמורים תועיל לשמור מן הנזקין, ואמרו בברכות רבי יהושע בן לוי מסדר להו להני קראי וגאני, ואין הדבר חלילה דומה לענין חובר חבר שזכרנו, וכבר אמרו זכרונם לברכה (שם) על זה אסור להתרפאות בדברי תורה, אבל הזכירו לומר מזמורים אלו שיש בהם דברים יעוררו הנפש היודע אותם לחסות בה' ולהשים בו כל מבטחו ולקבוע בלבבו יראתו ולסמוך על חסדו וטובו, ומתוך

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

מותר לעשות²³ סגולה בתשמישי קדושה כגון לכרוך אשה מעוברת במפה של ספר תורה כדי שלא תפיל.

מה שנוהגין ברקיקה²⁴ בתפילת עלינו לשבח קודם ואנחנו כורעים אין חשש כלל, ששם הכל יודעין שהרקיקה היא לבזיון הגילולים של עובדי כוכבים והיא כבוד שמים שמזכיר אח"כ.

ד. ולוחשיין לחישת נחשים ועקרבים בשבת

מי שרודפים²⁵ אחריו נחש ועקרב²⁶, מותר לחבר כדי שלא יזיקוהו²⁷. ובשאר חיות ורמשים שממיתים ודאי מותר אפילו אין רודפים אחריו²⁸

התעוררות על זה יהיה נשמר בלי ספק מכל נזק. וזה שהשיבו בגמרא בענין זה, דקא פריך התם והיכי עביד רבי יהושע בן והאמר רבי יהושע אסור להתרפאות בדברי תורה, ואמרו להגן שאני²³ דרכי תשובה שם ס"ק לב בשם שו"ת טומו"ד

מ"ז שם ה

²⁵ שו"ע ונו"כ שם ז ובה מותר כל אופני החיבור דכשרודפים אחריו הוי מקום סכנה (מ"ז ס"ק ה) ועיין שו"ת בנין ציון החדשות סי' קסט שביאר מש"כ עוד הט"ז שם וז"ל "משמע מכאן דאם פקוח נפש תלוי בעבירה שכשעושה עבירה יכול להנצל מותר לו לעשות כן מעצמו עבירה ההיא כגון הכא שע"י שעובר על לאו דחומר חבר מציל עצמו" עכ"ל הט"ז. וכתב עליו אבל תמהתי על הט"ז למה צריך להוציא דין זה מכאן הא משנה שלמה היא יומא (פ"ג) מי שאחזו בולמוס וכו' ע"ש. וכן מוכח ממה דאמרינן פסחים (כו) דמתרפאים בעצי ערלה ואולי כוונתו דמהתם שמעינן דוקא כשכבר בא לידי סכנה וכגון בענין זה כשכבר נשכו העקרב שאז ודאי מותר להציל עצמו בכל דבר אבל שמותר זה ג"כ לצורך פקוח נפש כזה שמתירא שמא ישכנו ויבא לידי סכנה זה לא שמענו רק מדין זה:

²⁶ ואם הנחש והעקרב נשופין בו כדרך הנחש שהוא עושה כעין שריקה כשרואה שונאו וכועס עיין בה"ל שמו סעי' י ד"ה כגון נחש דאפשר שמותר אפילו אין רצים אחריו ואפשר שכל שמותר ברצים אחריו אינו אלא אם נישוף עי"ש

²⁷ וצ"ע לדעת הרמב"ם אמאי מותר לחבר הרי בלאו הכי אינו מועיל כלום ואין שייך כאן שלא תיטרף דעתו המבואר לקמן כיון שעדיין לא נשכחוהו ובאמת בדרישה שם ס"ק ג כתב דלדעת הרמב"ם אסור אבל בפרישה אות יד כתב לחלק שמה שחומר כדי שאם ינשכחוהו לא יזיק זה באמת אינו מועיל כלום ואסור אבל מודה הרמב"ם שיש כח לחבר לאספן יחד למקום אחד ועי"כ להציל הנרדף ולהכי אע"ג שגם זה בכלל חומר חבר אף לדעת הרמב"ם שלא הזכירו אם רודפים אחריו מותר כדי להציל נפשו ובאמת מועיל הוא לכך

²⁸ עיין או"ח סי' שמז סעי' י ובמ"ב שם ס"ק מו דנחשים ועקרבים אע"ג שאינם ממיתים ודאי הוי ספק פקוח נפש ולהכי דוקא ברצים אחריו מותר להורגם בשבת אבל שאר חיות שממיתים ודאי מותר להורגם בשבת אפילו אינם רצים אחריו ואפילו בורחים לפניו וכמש"כ שם ס"ק מה וכמש"כ בבה"ל שם ד"ה ואפילו במתכוין וז"ל "וכעין זה כתב המ"א וז"ל דוקא בנחש ועקרב שע"פ הרוב הם ממיתין ולכך אף במקום שאין ממיתין מותר לדורסן מפני חשש סכנת נפשות אבל דבר שאין ממית לעולם פשיטא דאסור לדורסו" ולפי"ז ה"ה כאן בהלכה

זז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

מי שנשכחו²⁹ עקרב מותר ללחוש עליו, ואפילו בשבת, שאסור להרבות בשיחה. כדי ליישב דעתו ולחזק לבו ואף על פי שאין הדבר מועיל כלום³⁰ הואיל ומסוכן³¹ הוא התירו, כדי שלא תטרף דעתו עליו.. וי"א³² שאפילו אם אינו במקום סכנה מותר וזה דוקא אם אינו אלא לוחש עליו אבל אם עושה מעשה כגון שאוחז מפתח בידו וכיו"ב כנ"ל אסור אם אינו במקום סכנה³³ וי"א³⁴ שאפילו אם עושה מעשה מותר אפילו שלא במקום סכנה ואפילו אם

²⁹ שו"ע שם סעי' ו' וש"ך ס"ק ח

³⁰ והוא לשון הרמב"ם ולשיטתו שאין כלום במעשה הכשפים וכיו"ב אבל רוב הפוסקים חלקו עליו כמו שתבאר בל"ת לב ולד

³¹ והנה האיסור בשבת הוא מחמת דברים במלים, עיין בכסף משנה, א"כ קשה שהוא משנה שאינה צריכה, דמה לאו שבתורה דחומר התירו לו מכל שכן דברים במלים בשבת. וגם זה פשוט דבפיקוח נפש עובר על לאו, דאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, ומאי קמשמע לן דהותר לאו דחומר מפני פיקוח נפש. ועיין בסנהדרין קא ע"א דמבואר שם דלוחשין לחישות נחשים בשבת, וכולל עם דינים דסכין וממשמשים במעים בשבת ומעבירין כלי וכו', אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בכלי הניטל וכו', ומיירי באין בו סכנה כלל, עי"ש, ופשוט דבמקום סכנה הכל מותר בשבת אפילו מלאכות גמורות וכו' והכסף משנה הראה מקום דין זה מש"ס זו דלוחשין, והוא תמוה לפענ"ד, דהש"ס מיירי באין בו סכנה, וביש בו סכנה אין צריך ללמוד ממקום זה, כי ידוע הוא דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש. (מנחת חינוך מצוה תקיב אות ב) ועיין במהרי"ץ חיות סנהדרין סה ע"א שתירץ לדעת הרמב"ם דהו"א שיש בחומר משום סרך ע"ז ויהרג ואל יעבור קמ"ל

³² וז"ל המאירי שם "שרצים המזיקין כגון נחשים ועקרבים אפילו לא היה בהם חשש מיתה הואיל ונושכים מותר לצודם בשבת ובלבד שלא יתכוין אלא להציל מנשיכתם וכיצד עושה כופה עליהם את הכלי או מקיף עליהן או קושרן שלא יזיקו ובמקום שיש ביניהם חברים לוחשין עליהם בשבת ואף על פי שזה באסור חומר חבר הואיל ואין בו מלקות שהרי אין כאן אלא דברים בעלמא התירו לו בכך שלא תטרף דעתו עליו הא חבר שעושה מעשה כגון אלו שמנהגם בעת שאומרין אותן הלחישות לאחוז בידם מפתח או סלע או מנידין אצבע או ראש הרי זה לוקה ואין מתירין לו כלל"

³³ מאירי כאן

³⁴ מנחת חינוך שם אות ב ומשנה ברורה סי' שכח ס"ק קמנ "רש"י פירש, לוחשין על הנחשים וכו' בשביל שלא יזיקו ואין בכך משום צידה עכ"ל, וקשה, כחול מי התירו, הא הוי חומר כמבואר שם ס"ה ע"א דצמיד זיבורא וכו' כדי שלא יזיקו אסור, ואי באיכא סכנה אפילו צידה הותר דאין לך וכו'. אך נראה דרש"י סובר דזה אינו חומר כיון דאינו מאספ כפשטא דגמרא ס"ה ע"א דמאסף, ואשמעינן אף דעושה שזה ניצוד לא הוי צידה ורש"י דפירש על הלוחש שלא יזיק הנחש לא סבירא ליה כהרמב"ם, דלהרמב"ם הוי חומר א"כ היאך רשאים ללחוש הא הוי ליה חומר באין סכנה, ואי ביש סכנה אפילו היה צידה מותר. ורש"י סובר כפשטא דגמרא דוקא מאסף הוי ליה חומר, אבל הרמב"ם דסבירא ליה דזה הוי חומר אין לו ראייה, ודין זה דכתב הכסף משנה דיצא לו מכאן דפירש כן הוא תמוה, דבלאו הכי אין לך דבר שעומד" וכו' (מנחת חנוך שם) ודעת היר רמה הנ"ל שאפילו אם אינו מאסף אלא רק מחברם למקום אחר הוי חומר מותר לעשות כן אם כוונתו שלא יזיק שכל עושה כן שלא יזיק אינו בכלל חומר חבר עי"ש

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

לא נשכחו ואפילו אינם רודפים אחריו³⁵ ובלבד שלא יחברם לאספס למקום אחד על יד לחישתו שאז מותר רק במקום סכנה³⁶.

ה. ומעבירין כלי על גב העין בשבת ... בכלי הניטל אבל בכלי שאינו ניטל אסור

מי שחש³⁷ בעינו נותנין כלי מתכות על גבי, כדי לקרר וה"ה שמקיפין בטבעת או בכלי את העין כדי שלא יתפשט הנפח. וכן מותר לדחוק³⁸ בסכין חבורה כדי שלא תתפשט. והוא שיהא כלי הניטל בשבת.

מותר ליתן קרח על מקום המכה שלא תתנפח³⁹.

ו. שדים ... אף בחול ... לא אמרה אלא משום סכנה

³⁵ בשו"ע שכח סעי' מה כתב "לוחשים על נחשים ועקרבים בשביל שלא יזיקו, ואין בכך משום צידה" ולכאורה לפי מה שמבואר כאן דוקא ברודפים אחריו או בממיתים ודאי (דהא כיון שעדיין לא נשכחו אין שייך שלא תיטרף דעתו עליו וא"כ אסור משום חובר אמנם אפשר שכוונת המחבר שלוחשים על נשיכתן דהיינו כשכבר נשכו כדי שגשיכתן לא תזיק וכפי' השני שפירש ביד רמה סנהדרין קא ע"א) אמנם לדעת רש"י אפשר לפרש דלוחשים היינו שלא יבואו להזיק על ידי שמחברם למקום אחד שלא יוכלו לזוז אבל לאסוף כמה חיות למקום אחד אסור ולפי' מש"כ במ"ב שם ס"ק קמג וז"ל "אע"ג דע"י הלחש אינו יכול לזוז ממקומו עד שנוכל לתפסו מ"מ מותר דאין זה צידה טבעית ואע"ג דפסקינן בסימן שט"ז ס"ז דאפילו לצוד להדיא מותר כדי שלא ישכנו צ"ל דהכא מיירי דליכא אלא חששא רחוקה כגון דאינו רודף אחריו כלל וכדומה" צ"ל שאינו מאסף אלא רק מחבר וכמ"ש לעיל בשם המנ"ח בדעת רש"י אמנם אפשר דס"ל בדעת היד רמה שכל שמחבר כדי שלא יזיקו אין בו משום חובר חבר אבל ע"כ זה אינו דא"כ אמאי התיר המחבר ביו"ד דוקא ברודפים אחריו וע"כ דהתם איירי במחבר ממש ובעינן חשש פיקוח נפש משא"כ באו"ח שאינו מחבר כיון שאינו מאסף מותר אפילו באין רצים שאין חשש פיקוח נפש

³⁶ ולדעת היד רמה הנ"ל מותר אפילו בכה"ג כיון שמחבר על מנת שלא יזיקו ואין בו משום חובר

³⁷ שו"ע ונו"כ שכח מו ומ"ב קמד

³⁸ כ"כ במ"ב בשם החי"א וכתב בשעה"צ קד איני יודע היטב מקורו, דמרש"י אין ראיה כל כך, דדילמא דרך סגולה היא. ויותר נראה דהמעם הוא משום דאין דרך לעשות דברים אלו בסממנים ולכך אין לגזור משום שחיקת סממנים, ודוקא במקום צער כמבואר בשו"ע סעיף מ"ג, ועיין במשנ"ב שם (סקקל"ו) שאם אינו מקום צער אסור משום עובדין דחול.

³⁹ שש"ב (פל"ה הערה צב) בשם הגרשו"א.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

מעשה שדים⁴⁰, י"א⁴¹ שהרי הוא כמעשה כישוף ואסור⁴². ויש מי שמתיר לישאל בהם על הגניבה. וכיוצא בזה. כיון שאינו ע"י מעשה וע"י השבעה שמשביע אותם ע"י שמות, יש מתירין בכל ענין מ"מ רוב העוסקים בזה אינן נפטרים מהם בשלום, על כן שומר נפשו ירחק מהם.

⁴⁰ שו"ע יו"ד סי' קעט סעי' מז וש"ך ס"ק ב

⁴¹ ועיין שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תה "ולענין שאלה בשדים בלא קיטור יש מחלוקת בפוסקים שהרמ"ה ז"ל כתב דמעשה שדים הרי הוא בכלל מעשה כשפים וכן כתבו קצת מהפוסקים. והרא"ש ז"ל כתב דאין מעשה שדים בכלל מעשה כשפים" ועיין בב"י שם וז"ל "בסוף פרק ארבע מיתות (סנהדרין סז ע"ב) גרסינן א"ר חייא בר אבא בלמיהם אלו מעשה שדים בלהמיהם אלו מעשה כשפים אמר אבוי דקפיד אמנא שד דלא קפיד אמנא כשפים. ופירש רש"י דקפיד אמנא שד. מי שמקפיד על הכלי שאינו יכול לעשות דבר בלא כלי הראוי לאותו דבר כגון שרי בהן שצריכין סכין שקתו שחור ושרי כוס שצריכין כוס של זכוכית. דלא קפיד אמנא. שבכל כלי היה עושה. וכתב הרא"ש (סי' ח) על זה יראה כיון דרבי חייא בר אבא ואב"י פירשו לנו מה הן מעשה שדים ומה הן מעשה כשפים שדעתם מסכמת שמעשה שדים אינו בכלל מעשה כשפים ומותרין והן בכלל עובדי דרב הנינא ורב אושעיא דאי מעשה שדים אסור כמעשה כשפים מאי נפקא מינה במה שפירשו מה הן מעשה שדים ומה הם מעשה כשפים וכתב ברדב"ז שם על דברי הרא"ש "ואני שמעתי ולא אבין כוונתו ז"ל דאיך יעלה על הדעת דגברי רברבי כי הני הוו עסקי כל מעלי יומא דשבתא במעשה שדים והיו נהנים ואוכלים הדבר הנעשה ע"י שדים. ותו דבספר יצירה היו עוסקים ובין שיהיה פירוש ספר יצירה הנמצא אצלנו שהוא מיוחס לאברהם אבינו או כפי רש"י ז"ל שהיו מצרפים אותיות השם שבהם נברא העולם ואין כאן מכשפות דמעשה הקב"ה ע"י קדושה שלו הוא ע"כ אין כאן מעשה שדים ח"ו. ומה שהוצרך לפרש רבי חייא בר אבא מה הם מעשה שדים ומה הם מעשה כשפים אע"פ ששניהם אסורים איכא למימר דלא נפקא מינה מידי לענין דינא אלא לדעת פ"י הכתובים דלהמיהם הוא מעשה כשפים שאדם עושה מעצמו בלא שדים מלשון להט החרב. ולמיהם הוא מעשה שדים שעושה ע"י שדים הבאים בלט מלשון ותבא אליו בלט וכדפי' רש"י ז"ל. א"נ נפקא מינה דאם הם מעשה כשפים צריך להתרות בו משום מכשף ואם הם מעשה שדים צריך להתרות בו משום בעל אוב וכדכירנא לעיל והרי זה נכון. ומה שכתב הרמ"ה ז"ל שהם בכלל מעשה כשפים לאו שהם מהשם ממש אלא הם בכלל כשפים שהכל אסור וכו' ומכאן יש ללמוד דלשאל בשדים ע"י השבעת שמות הקודש מותר דמה לי להשביע שדים ומה לי להשביע המלאכים וכן העלה ה"ר אליעזר ומעשה דאשמדאי דאמר ליה שמא דמרך עלך. ואפשר שעל זה סמכו העולם לשאל בשדים ע"י השבעות. ועוד צריך תנאי אחר שלא יעשה מעשה לא ע"י לחש אלא ע"י השבעה לבד. ואע"ג דלגבי הדין נראה שזה מותר עדיין יש לחוש מפני וכו' וירא שמים ראוי שיתרחק מהם ומלשאל בהם בשום ענין כי הוא שמין של עבודה זרה והשואל בהם כאילו נותן כח לאל אחר רחמנא ליצילן".

⁴² וכן משמע דעת הרמב"ן ויקרא פי"ט פס' כו בביאור לא תאכלו על הדם וז"ל "ועל דרך הפשט, הוא מין ממניי הכשוף או הקסמים כי הוא דבר למד מענינו, והיו שופכים הדם ומאספים אותו כגומא והשדים מתקבצים שם כפי דעתם ואוכלין על שולחנם להניד להם העתידות וכאשר היו ישראל עם שאול במחנה ההוא היו מתפחדים מאד מן הפלשתים, ולא היה שאול עושה דבר בלתי שאלת אורים ותומים וכו' והעם היו שואלים בשדים או בכשפים לדעת דרכם ומעשיהם ואוכלים על הדם לעשות המעשה ההוא" הרי להדיא כתב דשאלת שדים ע"י מעשה (דשפיכת הדם) הוא מין ממניי הכישוף ועיין בהינוך מצוה סב "ואל תחשוב כי מלאכת הכישוף והשדים דבר אחר, שהרי בפירוש אמרו זכרונם לברכה (סנהדרין שם) בלמיהם (שמות ז', כ"ב) מעשה שדים, בלהמיהם (שם, שם, י"א) מעשה כשפים, משמע מזה שענין הכשוף אפשר להעשות בלתי מעשה שדים. ואמנם גם עם השדים יעשו לפעמים אותן, ואותן השדים שמשמשים בהם למלאכת הכשוף נקראים מלאכי חבלה, כן פירש רש"י ז"ל, לפי שענין הכשוף לעולם אינו נעשה רק לחבל.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

אסור להתרפאות⁴³ ע"י רופא כומר⁴⁴ ואפילו אם אין ידוע לנו אם מזכיר שמות ע"ז שלא כדרך ריפוי או סמי רפואה רק בידים גלויים עם חף אצבעותיו, ואפילו לחולה אנוש שיש בו סכנה.

כל סגולה שהיא לרפואה ויש ליתן בה טעם על פי הטבע או על פי השכל או שנתפשט בין האנשים שהוא מועיל מותר לעשותה וכן סגולות שאינם מנויים בגמרא או בתוספתא שהם מדרכי האמורי מותר לעשותם⁴⁵.

אבל סגולות הנעשות לאהבה לחן או לפרנסה לא מצאנו לבם היתר מדברי הפוסקים⁴⁶.

המקטר לשדים כדי לחברם למקום אחד אינו בכלל חובר חבר אלא הרי כעובד ע"ז וחייב סקילה⁴⁷.

ואם מקטר לשד⁴⁸ שלא בכונת קבלת ממשלתו אלא לעשות על ידו איזו פעולה כגון לחבר מתים או חיות ובהמות או נחשים ומלחשם עד שלא יזיקו הרי זה חובר חבר ואינו אלא בלאו.

ז. סכין וממששין בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה

כדרך שהוא עושה בחול

כבר התבאר במסכת שבת דף קמז: שאסור⁴⁹ לעשות בשבת עיסוי (מסאג') כדרך שעושים בימות החול ע"י סיכת שמן והעברת ומשמוש הידים על הגוף, בין אם עושה בכח או בנחת, בין אם עושה לתענוג או לרפואה, בין אם עושה לעצמו בין שאחרים עושין לו, ורק בשינוי רשאי, דהיינו כגון בלא שיסוך שמן, או סך שמן מעט וממשמש, ושוב סך עוד שמן במקום אחר וכדומה.

⁴³ שו"ת מנחת יצחק חלק ו סימן פ

⁴⁴ הנה יש לדון בענינים כאלה משום תלתא. א. משום דרכי האמורי. ב. משום כשוף. ג. משום מזכיר שם ע"ז, ובכל אלו יש אריכות דברים, וכו' ובסתם עכו"ם צריך עוד עיון גדול למעשה, ויש להתיישב הרבה בהגיע לתור הלכה למעשה, והרופא חולים ישמור אותנו שלא יצטרכו ח"ו לכל זה

⁴⁵ תמים תהיה עמ' עד

⁴⁶ שם עמ' עה

⁴⁷ רש"י סנהדרין פה ע"א ד"ה והתורה אמרה

⁴⁸ מאירי שם

⁴⁹ שו"ע ונו"כ או"ח שכז א ומ"ב שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

וגם כשעושה בשינוי לא התירו אלא כשעושה לתענוג בעלמא, וגם אז לכתחילה אין לעשות בכח, אך המקיל לעשות גם בכח יש לו על מי לסמוך כל שאינו מתכוין להביא עצמו לידי זיעה.

ואם עושה לצורך רפואה אסור בכל ענין, ואפילו עושה בשינוי ובנחת, אא"כ הוא בגדר חלה כל גופו או נפל למשכב וצריך לכך לצורך רפואתו, שאז מותר אפילו עושה בכח, כיון שעושה בשינוי.

בזמננו אין הבריאים⁵⁰ רגילים בסיכת שמן, ולכן אסור לסוך עצמו בשמן לרפואה. אולם מותר לסוך עצמו בשמן להנאתו. וכמו כן⁵¹ מותרת אשה לסוך שערותיה בשמן שערות אם רגילה בכך. אולם⁵² מי שיש לו סדקים בשפתיו, לא יסוך אותן בשמן, משום שהיא סיכה לרפואה.

אף בזמננו שאין הבריאים רגילים לסוך להנאתם⁵³, מותר לסוך גלד של מכה בגמר ההתרפאות שכבר אין בה צער, שאז אין הסיכה אלא לתענוג בעלמא. ועל פי זה יש שכתבו שמותר לאדם שיש לו גירודים בעורו לסוך בשמן⁵⁴, שאף כאן אין מכה והסיכה באה לתענוג בעלמא, ויש שאסרו בזה⁵⁵. ומכל מקום⁵⁶ שאף בזמננו, במקום שאסור לסוך כיון שהוא רפואה, מותר לתת שמן חוץ למכה ששותת ויורד לתוכה, שבכך אין ניכר שעושה לרפואה. ולפי זה יש שכתבו⁵⁷ שמותר לתת שמן כדי למנוע התייבשות בידים, כיון שאין ניכר שועשה כן לרפואה.

מותר לסוך⁵⁸ את התינוק בשמן או בתכשיר נוזלי, ואם התכשיר סמיך, יערב בו הרבה שמן, ועירוב זה מותר לעשותו גם בשבת עצמה^ט.

דף קא:

ח. דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית יהודה בלבד

⁵⁰ שולחן שלמה (ס"ד) על פי המבואר בסי' שכח סל"ז שבריא מותר לו לאכול לרעבונו ולצמאו מאכל שרגילים לאכלו לרפואה.

⁵¹ הגרשז"א (שש"כ פי"ד מהדו"ח סנ"ד והערה קמ). ומכל מקום תיזהר שלא לסוך בשמן רב כיון שיבוא לידי סוחט.

⁵² שש"כ (פל"ד סי"ב)

⁵³ מ"ב סי' שכח סקע"ב.

⁵⁴ קצות השלחן (סי' קלו בבדה"ש סק"ב), שש"כ (פל"ד מהדו"ח סי"ב).

⁵⁵ הגרשז"א (שש"כ שם הערה סה).

⁵⁶ מ"ב שם עז

⁵⁷ חוט שני (ח"ד פפ"ט עמ' ריד).

⁵⁸ שש"כ (פי"ד מהדו"ח סל"ב ובהערה פח), חוט שני (שם).

ט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת סנהדרין

כבר התבאר במסכת יומא דף כה: ומסכת סוטה דף מ: מא: ובקידושין דף עח: שאסור לכל⁵⁹ אדם לישוב בכל העזרה, י"א שהוא משום⁶⁰ שנצטוינו (ויקרא יט פסוק ל) ומקדשי תיראו שצונו לירא מן הבית הזה הרמוז אליו מאד מאד עד שנשים בנפשנו משא הפחד והיראה⁶¹, וזה חובה תמיד ואפילו בזמננו זה שהוא חרב בעונותינו שרבנו. וי"א⁶² שאיסור זה אינו אלא מדבריהם⁶³.

ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד שנאמר (שמואל ב ז פסוק יח) וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לְפָנָיו ה', והסנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית לא היו יושבין אלא בחציה של חול.

ואפילו מלכי ישראל אין להם ישיבה בעזרה⁶⁴. ולא רק למלכי ישראל שהיו בזמן מלכי בית דוד, אלא אף למלכי ישראל שמלכו אחרי שפסקה מלכות בית דוד⁶⁵, כגון מלכי בית חשמונאי, לא הותרה להם הישיבה.

ולא נאסרה הישיבה בעזרה אלא מעזרת ישראל ולפנים, אבל מעזרת ישראל ולחוץ, היינו בעזרת נשים ובהר הבית, שלא נתקדשו בקדושת עזרה, הישיבה מותרת, ואפילו חלל שער ניקנור העולה מעזרת נשים לעזרת ישראל לא נתקדש ומותר לישוב שם⁶⁶.

⁵⁹ רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ז הלכה ו, רמב"ם הלכות מלכים פרק ב הלכה ד

⁶⁰ רמב"ם סה"מ עשה כא חינוך רנד ועיין רש"י יומא סמ: שלמד איסור זה ממה שנאמר: לעמוד לשרת, וכן: העומדים שם לפני ה'. ועי' בגבורת ארי שם כה א שתמה, שאין ללמוד משירות ששירות ודאי אינו אלא בעמידה.

⁶¹ וכבר התבאר במקומות מן התלמוד (יומא כה א, סט ב סוטה מ ב ובתוס' וש"נ) שאינו מותר כלל לשבת בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. וזה כלו לאמרו יתעלה ומקדשי תיראו. סה"מ שם

⁶² או"ז ח"ב סי' רכז. ועי' תוס' זבחים טז א שנסתפקו בדבר. ועי' מ"מ בית הבחירה פ"ז ה"ו, וקרית ספר חגיגה פ"ג.

⁶³ ועיין משנה למלך שם וראיתי לרש"י ז"ל בפרק חלק (דף ק"א) שכתב גמירי דאין ישיבה הלכה למשה מסיני ולא מקרא אך בפ"ב דיומא (דף כ"ה) ובפ"ז (דף ס"ט) כתב אין ישיבה בעזרה דכתיב לעמוד ולשרת העומדים שם לפני ה' כו' אלמא מקרא נפקא לן. ומיהו יש ליישב דהני קראי אסמכתא נינהו אך מאי דקשיא לי הוא מ"ש רש"י פ"ז דסוטה (דף מ') אין ישיבה בעזרה דאין כבוד שמים בכך ואפי' מלאכי השרת אין להם ישיבה כו' נראה דס"ל דמדרבנן הוא איסור זה.

⁶⁴ ועיין מעשה רקח הלכות בית הבחירה פרק ז הלכה ו שהביא דעות שאיסורו דרבנן ולפ"ז קשה קצת דלמה לא הותר גם למלכי ישראל כיון דאין האיסור אלא מדרבנן וגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת של תורה מכ"ש איסור דרבנן ומכ"ש מלך דבעינן שתהא אימתו עליך.

⁶⁵ כדלהלן מא א

⁶⁶ מנ"ח רנד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת סנהדרין

ולפיכך אמרו בגמרא. שהיו מקיימים את מצות הקהל בעזרה, בעזרת נשים⁶⁷. והיו עושים בה בימה של עץ⁶⁸. ובירושלמי אמרו שהמלך "סמך לו בכותל וישב לו", היינו שעמד עמידה שיש בה סמיכה, שאינה בכלל ישיבה.

יש אומרים⁶⁹ שבכל דבר שהוא לצורך עבודה הותרה בו הישיבה, ולכן מותר לאכול קדשים בעזרה בישיבה, כי האכילה היא צורך עבודה, שעל ידי אכילת הכהנים הבעלים מתכפרים. ויש חולקים⁷⁰ וסוברים שאף לצורך עבודה לא הותרה הישיבה, אלא שכל דבר שאי אפשר לעשותו אלא בישיבה, והכתוב הצריכו לעשותו בעזרה, מותר לעשותו בישיבה, בין שהוא כהן ובין שאינו כהן⁷¹, ואכילת קדשים אסורה בישיבה, ולא הותרה הישיבה אלא באכילת קדשים קלים שנאכלים בכל העיר, וי"א שבאכילת קדשים יש לימוד מיוחד שהישיבה מותרת, שנאמר: למשחה, ודרשו: לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים, ובכלל זה שהאכילה תהיה בישיבה⁷².

המנחת חינוך⁷³ הסתפק האם מעכב שדוקא בעזרת נשים ובבית המקדש תתקיים המצוה, או שאף במקום אחר בירושלים מותר לקיימה⁷⁴.

⁶⁷ סוטה מא ע"ב, וסוטה שם מ ע"א, ופירש שם רב חסדא (מ ע"ב) שאי אפשר לומר שקורא בעזרת ישראל, שהרי אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד, ומצינו בהקהל שאף מלכי בית חשמונאי היו יושבים ונעי" פי ר"ה יומא שם שמפרש שדברי רב חסדא בעזרת נשים נאמר על דברי רבי אליעזר בן יעקב, ולדעתו צ"ל שת"ק סובר שקוראים בעזרת ישראל, אבל צ"ע שהרי בסוטה שם ביארו על המשנה שם שבעזרה שר"ל עזרת נשים. ועיין עוד בירושלמי (סוטה פ"ז ה"ז) שנראה שסובר שבעזרת ישראל היתה הקריאה, שאמרו שם שהמלך לא היה יושב אלא סומך על הכותל, משום איסור הישיבה בעזרה, והרי בעזרת נשים מותרת הישיבה. אמנם במראה הפנים פסחים סוף פ"ה כתב להוכיח מכאן שלהירושלמי אף בעזרת נשים הישיבה אסורה

⁶⁸ רמב"ם חגיגה פ"ג ה"ג

⁶⁹ תוס' יומא כה א מר"י בר אברהם, ד"ה אין ישיבה ועיי"ש סח ב.

⁷⁰ תוס' יומא שם בתי' א.

⁷¹ ולכן מותר לכהן גדול לישון בלשכת פרהדרין שבעה ימים קודם יום הכפורים, כיון שהכתוב הצריכו לפרוש שם קודם יום הכפורים, וכן מותר לכהנים לישון בעזרה בשעה שהם שומרים שם, כיון שהתורה הצריכתם לשמור בפנים העזרה, שנאמר: ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות, ואי אפשר לשמירה בלי שינה כשהוא מתעייף. אבל הלויים לא היו שומרים בפנים העזרה, כיון שמותר להם לשמור בחוץ. וכן הזקן של בית דין שהיה מורה סדר הפייסות, אף על פי שהפייס הוא צורך העבודה, מכל מקום כיון שאפשר לעשותו מעומד, לא הותרה לו הישיבה בחציה של קודש, שלא הצורך של העבודה הוא המתיר אלא הכרחיותה של הישיבה.

⁷² תי' שלישי בתוס' שם ועיין צפנת פענח למהרי"ט פ' קרח הובא במל"מ בית הבחירה פ"ז ה"ו. שכל מי שבא להשתחוות ולזכות במקדש מותר לו לישב בעזרה. ועיי"ש שתמה זו מנין לו.

⁷³ שם תריב

⁷⁴ ועיין בקונטרס זכר למקדש (פרק ד), שמצדד לומר שמותר גם בעזרת ישראל. אבל בירושלים אסור כיון שמצוות הקהל מקיימים אותה הוא במקום ראייה, ככתוב "בבוא כל ישראל לראות", ולכן עזרת נשים הסמוכה לעזרת ישראל מותר, מה שאין כן ירושלים שלא שייך שם כלל בבוא לראות

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

